

identidem cogitandum renuntiasset nos mundo, et tamquam hospites et peregrinos istie interim degere. Amplectamur diem qui assignat singulos domicilio suo, qui nos istine ereptos et laqueis sæcularibus exsolutos paradiso restituit et regno. Quis non peregre constitutus properaret in patriam regredi? quis non, ad suos navigare festinans, ventum prosperum cupidius optaret, ut velocius charos liceret amplecti? Patriam nostram paradisum computamus^b: parentes Patriarchas habere jam cœpimus. Quid non properamus et currimus ut patriam nostram videre, ut parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus exspectat, parentum, fratrum, filiorum frequens nos et copiosa turba desiderat, jam de sua incoluntate secura, et adhuc de nostra salute sollicita. Ad horum conspectum et complexum venire quanta et illis et nobis in commune lætitia est? Qualis illic cœlestium regnorum

voluptas sine timore moriendi, et cum æterni ætate vivendi quam summa et perpetua felicitas! Illic Apostolorum gloriosus chorus, illic Prophetarum exultantium numerus, illic Martyrum innumerabilis populus ob certaminis et passionis victoriam coronatus, triumphantes illic; Virgines, quæ concupiscentiam carnis et corporis continentie robore subegerunt; remunerati misericordes, qui alimentis et largitionibus pauperum iustitie opera fecerunt, qui Dominica præcepta servantis ad ecclestes thesauros terrena patrimonialia transtulerunt. Ad hos, fratres dilectissimi, avida cupiditate properemus, ut cum his cito esse, ut cito ad Christum venire contingat optemus. Hanc cogitationem nostram Deus videat, hoc propositum mentis et fidei Dominus Christus aspiciat, daturus eis gloriæ suæ ampliora præmia quorum circa se fuerint desideria majora.

LECTIONES VARIANTES.

^a Hic *Lam. Saris. Bod. 1, 2, 3, 4.*

^b Nos paradisum computemus *Bod. 2.*

STEPH. BALUZII NOTÆ.

hanc auctoritatem, sic in sua editione posuit uti Tilius coniecerat esse scribendum.

Amplectamur diem. Citat hunc locum sanctus Augustinus lib. iv, *contra duas epistolas Pelagianorum*, cap. 8.

Et regno. Antea legebatur *et regno cœlesti*. Verum vox *cœlesti* glossema est hominis qui nesciebat Cyprianum uti simpliciter verbo regni ad significandum regnum Christi, id est ecclesie. Ego sane vocem *cœlesti* reperi in duobus codicibus antiquis. At deest in aliis quatuordecim nostris et in octo Anglicanis.

De sua incoluntate. Hæc est lectio omnium veterum editionum, omnium librorum nostrorum et decem Anglicanorum; atque ita referunt sanctus Augustinus in libro de *Prædestinatione Sanctorum* c. 19, et auctor *Sermonis in festo Sanctorum omnium* editus in appendice tom. v *Operum* ejusdem sancti pag. 350, qui exstat etiam in codice homiliarum qui

tribuitur Aleuino. Ruricens, episcopus Lemovicensis, l. ii, *Epist. 4*: *Credite mihi, fratres charissimi, quia illa jam de sua quiete secura, de nostra est salute sollicita.* Vide dissertationem xxvii Maximi Tyrii. Primum Erasmus posuit *immortalitate*. Eam lectionem retinuit editio Manutii. Morellius rejecit et posuit *incoluntate*. Pamelius, Rigaltius et alii maluerunt *immortalitate*. Duo aut tria vetera exemplaria: *Jam de sua securi, adhuc de nostra incoluntate solliciti.* Weselius Groningensis in epistola ad Bernardum Meppensem: *Orant pro nobis defuncti ut in illorum felicem societatem traducamur.* Vide supra pag. 467.

Passionis victoriam. Duo libri veteres *gloriam*.

Gloriæ suæ. Tredecim libri veteres habent *claritatis*, vocabulo frequentissimo apud Cyprianum. Alii quinque *charitatis*, errore videlicet librariorum pro *claritatis*. In tribus aliis scriptum est, *daturus eis amplissima munera et claritatis suæ præmia*.

237 LIBER

DE OPERE ET ELEEMOSYNIS.



I. *MULTA* et magna sunt, fratres^c charissimi beneficia divina quibus in salutem nostram Dei Patris et Christi larga et copiosa elementia et operata sit et

D semper operetur, quod conservandis ac vivificandis nobis Pater Filium misit, ut reparare nos posset, quodque Filius missus esse et hominis filius fieri vo-

LECTIONES VARIANTES.

^c Dilectissimi Ar.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

DE OPERE ET ELEEMOSYNIS. De hoc libro sic loquitur sanctus Hieronymus in *Epistola ad Pammachium de Dormitione Pauline*: *Quantas vires habeat misericordia et quibus donanda sit præmia, et beatus Cyprianus grandi volumine prosequitur, et Danielis consilium probat, qui regem impiissimum, si audire voluisset, dicit pauperum sustentatione salvandum.*

I. — *Multa et magna.* Hic locus in græcam linguam versus prolatus est in concilio Ephesino inter testimonia Patrum et martyrum aduersus hære-

Nestorii. Itaque in antiqua versione istius concilii non describuntur Cypriani verba, sed alia translata ex græco sermone. Exstat ea versio inter *Opera Marii Mercatoris*, pag. 180 editionis nostræ. Hunc potto locum lectum fuisse in concilio testatur etiam vincencius Lirinensis.

Filium misit. In editionibus posterioribus et in tribus antiquis codicibus legitur *filium suum*. Sane vox *suum* exstat in *Epistola Pauli ad Galatas*, ex qua sumptus est hic locus. Exstat etiam lib. ii *Testimo-*

luit^a ut nos Dei filios faceret. Humiliavit se, ut po-
pulum qui prius curabat erigeret: vulneratus est, ut
vulnera nostra curaret^b: servivit, ut ad libertatem
servientes extraheret: mori sustinuit, ut immortalita-
tem mortalibus exhiberet. Multa hæc sunt et magna
divinæ misericordiæ munera^c. Sed adhuc, qualis pro-
videntia illa et quanta elementia est quod nobis salu-
tari ratione prospicitur, ut homini qui redemptus
est reservando plenius consulatur! Nam, cum Domi-
nus adveniens sanasset illa que Adam portaverat
vulnera, et venena serpentis antiqua^d curasset, legen-
dedit sano^e, et præcepit ne ultra jam peccaret, ne
quid peccanti gravius eveniret. Coartati eramus et
in angustum innocentie præscriptione conclusi. Nec
haberet^f quid fragilitatis humanæ infirmitas atque
imbecillitas faceret, nisi iterum pietas divina subve-
niens, justitiæ et misericordiæ operibus ostensis,
viam quamdam tuendæ salutis aperiret, ut sordes
postmodum, quascumque contrahimus^g, elemosynis
abluiamus.

II. Loquitur in Scripturis divinis Spiritus sanctus
et dicit: *Elemosynis et fide delicta purgantur* (Prov. xv,
27). Non utique illa delicta quæ fuerant ante con-
tracta, nam illa Christi sanguine et sanctificatione
purgantur. Item denuo dicit: *Sicut aqua extinguit
ignem, sic elemosyna extinguit peccatum* (Eccli. iii, 55).
Hic quoque ostenditur et probatur quia, sicut lavaero
aque salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita et ele-
mosynis atque operationibus^h justis delictorum
flammaⁱ sopitur. Et quia i semel in Baptismo re-
missa peccatorum datur^k, assidua et jugis operatio
Baptismi instar imitata^l, Dei rursus indulgentiam
largitur^m. Hoc et in Evangelio Dominus docet. Nam

A enim denotarentur discipuli ejus quod ederent, nec
prius manus abluissentⁿ, respondit et dixit: *Qui fe-
cit quod intus est, fecit et quod foris est. Verum date
elemosynam, et ecce vobis munda omnia* (Luc. xi, 40):
docens scilicet et ostendens non manus lavandas esse,
sed pectus, et sordes intrinsecus potius quam extrin-
secus detrahendas; verum qui purgaverit quod est in-
tus, cum quoque id quod foris est repurgasse, et
emundata mente, cute quoque et corpore mundum
esse cœpisse. Porro autem, monens et ostendens unde
mundi et purgati esse possimus, addidit elemosynas
esse faciendas. Misericors docet et noceat miseri-
cordiam fieri; et quia servare querit quos magno pretio
redemit^o, post Baptismi gratiam sordidatos docet de-
nuo posse purgari.

B III. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, divinæ
indulgentiæ munus salubre^p, et emundandis purgan-
disque peccatis nostris, qui sine aliquo^q conscientie
vulnere esse non possumus, medelis spiritualibus vul-
nera nostra curemus. Nec quisquam^r sic sibi de puro
atque immaculato pectore^s blandiatur, ut, innocentia
sua fretus, medicinam non putet adhibendam esse
vulneribus, cum scriptum sit: *Quis gloriabitur castum
se habere cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a pec-
catis* (Prov. xx, 5)? et iterum in Epistola sua Joannes
ponat et dicat: *Si dixerimus quia peccatum non
habemus, nos ipsos decipimus^t, et veritas in nobis^u non
est* (1 Joan. i, 8). Si autem nemo esse sine peccato po-
test, et quisquis inculpatus se esse dixerit, aut super-
bus aut stultus est, quam necessario, quam benigna est
divina^v elementia, quæ, cum sciat^w non deesse sanatis
quædam postmodum vulnera, dedit curandis denuo sa-
nandisque vulneribus remedia salutaria!

LECTIONES VARIANTES.

^a Sic Lam. Ben. Ebor. Ar. Ver. Bod. 1, 2, 5. Esse et
hominis filius voluit Imp. Dicit se et hominis filium Ver.
^b Sic West. Lam. Ebor. Ar. Bod. 1, 5, 4. Genev. Ver. Thu.
Samar. Oxon.
^c Misericordiæ opera Ar.
^d Sic, Serpentis antiqua Thu. Foss. Man.
^e Sanis NC. 1. Peccarent NC. 1.
^f Habebat West. Aug. Saris.
^g Contraximus NC. 2.
^h Operationibus Bod. 1, 2, 3, 4. Operibus Oxon.
ⁱ Delictorum fomes Bod. 5.
^j Ut quia Bod. 1.
^k Sic Foss. Lam. Ebor. Remissio Imp. Repromissa pec-
catorum venia datur assidua Bod. 3.

^l Baptismi instar operata Bod. 4.
^m Indulgentia Bod. 4. Largiatur Bod. 1. 4.
ⁿ Lavissent Ar. Saris. Ver. MR.
^o Magno redemit Ar. Bod. 1, 2, 5, 4.
^p Salubre, ut August.
^q Quisquam sibi Lin. Foss. 1.
^r Immaculato pectore West. Ar. Bod. 1, 2, 5, 4. Augu. 1.
^s Ipsos seducimus Foss. 1.
^t Nobis non est. Si autem nemo Ar. Saris. Bod. 1, 2, 5,
4. Thu. August. Addit Oxon. Si autem confessi fuerimus
peccata nostra, fidelis et justus est Dominus, qui nobis
peccata dimittat.
^u Stultus est; cum sciat August.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

norum, cap. 8. Delevi tamen, quia deest in viginti D
libris veteribus, apud Marium Mercatorem, in
editione Spirensi, in antiqua Veueta, in Erasmiæ.
Addita primo fuit in editione Manutii. Morellius
capitulum.

Curaret. Antea legebatur sanaret. Mutare coactus
sum, quia omnes fere libri veteres habent lectionem
quam profero.

Nam cum Dominus. Refert hunc locum sanctus
Augustinus lib. iv contra duas Epistolas Pelagia-
norum, cap. 8.

Antiqua. Hæ veteres libri fere omnes et veteres
editiones. Pamelius posuit antiqui. Quam lectionem
inveni etiam in quibusdam libris antiquis.

III. — ^o Agnoscamus itaque. Hunc quoque locum
refert sanctus Augustinus ibidem, cap. 10.

Nec quisquam. Citat Augustinus ibidem et in libro
ii contra Julianum Pelagianum, cap. 8.

Pectore. Antea legebatur corde. Neque dubitandum
est quin hæc lectio sit optima. Verum, cum pectore
scriptum sit in viginti et duobus libris nostris et in
sex Anglicanis, putavi debere ne cedere eorum au-
ctoritati, præsertim cum ita quoque scriptum sit apud
sanctum Augustinum, lib. ii contra Julianum Pela-
gianum, cap. 8.

Veritas in nobis non est. Postea additur in vulgatis
editionibus: *Si autem confessi fuerimus peccata nostra,
fidelis et justus est Dominus qui nobis peccata dimittat.*
Verum, tamenetsi ea exstent in quibusdam codicibus
antiquis, cum desiderentur in sexdecim nostris, in
primis in Segueriano, in sex Anglicanis, et apud
sanctum Augustinum in locis supra laudatis, putavi
ea non esse Cypriani, sed a quodam studioso huc
translata ex Epistola sancti Joannis. Certe absque iis
non ininus constat sensus.

IV. Numquam denique, fratres dilectissimi, admonitio divina cessavit et tacuit^a quominus in Scripturis sanctis tam veteribus quam novis^b semper et ubique ad misericordiae opera Dei populus provocaretur^c; et canente atque exhortante Spiritu sancto, quisquis ad spem regni caelestis instruitur, facere eleemosynas jubetur. Mandat et praecipit Esaiæ Deus: *Exclama, inquit, in fortitudine, et noli parcere. Sicut tuba exalta vocem tuam, et annuntia plebi meae peccata ipsorum et domui Jacob facinora^d eorum (Isa. LVIII, 1).* Et cum peccata eis sua exprobrari praecepisset, eumque eorum facinora pleno indignationis impetu protulisset, dixissetque eos nec, si orationibus et precibus et jejuniis uterentur, satisfacere pro delictis posse, nec, si in cilicio et cinere volverentur, iram Dei posse lenire, in novissima tamen parte, demonstrans solis eleemosynis Deum posse placari, addidit dicens: *Frangere esurienti panem tuum, et egenos sine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum, vesti eum, et domesticos seminis tui non despicias. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, et vestimenta tua cito orientur, et praebit ante te iustitia, et claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamabis, et Deus exaudiet te. Dum adhuc loqueris dicit: Ecce adsum (Ibid., 7-9).*

V. Remedia^e propitiando Deo ipsius Dei verbis data sunt, quid deberent facere peccantes magisteria divina docuerunt, operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari. Et apud Salomonem legimus: *Conclude eleemosynam in corde pauperis^f, et haec pro te exorabit ab omni malo.* Et iterum: *Qui obturat aures ne audiat imbecillum, et ipse invocabit Deum, et non erit qui exaudiat eum (Prov. XXI,*

A 15). Neque enim promereri misericordiam Domini poterit qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de divina pietate aliquid in precibus qui ad precem pauperis non fuerit humanus. Quod item in Psalmis Spiritus sanctus declarat et probat dicens: *Beatus qui intelligit super egenum^g et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus (Psal. XL, 2).* Quorum praecceptorum memor Daniel, cum rex Nabuchodonosor adverso somnio territus astuaret, pro avertendis malis ad divinam opem impetrandam remedium dedit dicens: *Propterea, rex, consilium meum placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime et injustitias tuas miserationibus pauperum, et erit Deus parcens^h peccatis tuis (Dan. iv, 24).* Cui rex non obtemperans, adversa quae viderat et infesta perpessus est: quae evadere et vitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset.

Raphael quoque angelus pariaⁱ testatur, et ut eleemosyna libenter ac largiter fiat hortatur dicens: *Bona est oratio^j cum jejuniis et eleemosyna: quia eleemosyna a morte liberat, et ipsa purgat peccata (Tob. XII, 8).* Ostendit orationes nostras ac jejunia minus posse nisi eleemosynis adjuvantibus^k, deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorum et operum accessione^l satisfientur^l. Revelat Angelus et manifestat et firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces fieri, eleemosynis vitam de periculis redimi, eleemosynis animas a morte liberari.

VI. Nec sic, fratres charissimi, ista proferimus ut non quod Raphael angelus dixit veritatis testimonio comprobemus: in Actibus^m Apostolorum facti fides

posita est, et quod eleemosynis, non tantum a secunda, sed a prima morte animae liberentur gestae et

LECTIONES VARIANTES.

^a Cessavit et tacuit, sic Lam. Ebor. NC. 1. Saris. Lin. Bod. 1, 2, 3, 4. Thu. Cessavit, nunquam Oxon.

^h Deus parcens Lam. Lin. Pem. Voss. 1, 2. Bod. 2, 3. Deus patiens Oxon.

^b Sanctis semper et ubique Thu.

ⁱ Paria Tobie Ar. Lam. Bod. 2.

^c Populos provocaret West. Saris.

^j Bona est, inquit Lam. A peccatis Ver. Eleemosyna cum iustitia Bod. 4.

^d Jacob delicta Saris.

^k Eleemosynis sociantur Ar. West. Saris. Bod. 1, 2, 3, 4. Farciantur alii post Pamel.

^e Remedia de Bod. 5.

^f In sinu pauperis Lam. NC. 1. Ebor. Bod. 2. Exorabit in die malo Ver.

^l Satisfientur Lin.

^g Egentem Lam. Ebor. NC. 1. Ver.

^m Sic in Act. II est.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

IV. — *Vestimenta tua.* Nescio unde orta sit scriptura libri Fuxensis, in quo legitur *et preces tue cito exaudientur.* In editione vulgata, *et sanitas tua cito orientur.* Vide Hieronymum in caput LVIII Isaie.

V. — *In corde.* In duobus libris antiquis legitur *sinu et supra lineam vel corde.* Hinc orta est discrepantia lectionum in antiquis codicibus, quorum nonnulli habent *corde*, alii *sinu*. Veteres editiones habent *sinu*. Manutius posuit *corde*, Mrellius *sinu*.

Misericordiam Domini. Jonas Aurelianensis, qui refert hunc locum ex libro de *Oratione Dominica* in libro III, cap. 10, de *Institutione laicali*, legit *Del misericordiam*. Codex Lamonii, *Dei venium*. Segueianus *Deum* tantum.

Parcens. In codice Fuxensi vel *parcens vel patiens*. Hinc orta est lectio diversa quorundam librorum, in quibus scriptum est *patiens*. Ceterum legendum esse puto *parcens*, eo in primis argumento quod, præter auctoritatem veterum librorum et editionum, scriptum est in libro Danielis, *Forsitan ignoscet delictis tuis*.

Satisfientur. Ita veteres editiones ante eam quæ dicitur esse Grævii. Sic etiam habet Morelliana. Con-

sentiant autem viginti libri nostri, etiam Seguerianus et Veronensis omnium antiquissimi. Sunt tamen duo qui habent *sacientur vel sociantur*, alii sex *sociantur* tantum. Eam postremam lectionem præferunt septem Anglicani, sed non in hoc loco. Quippe vocem *sociantur* ponunt in phrasi superiore, *eleemosynis sociantur*. Pamelius, contra tot auctoritates, absque ullius libri veteris suffragio, tantum quia in editione illa quæ dicitur Grævii legitur *farciantur*, et quia in quodam libro Coloniensi, qui certe nullus est in hoc loco, legitur *farciantur*, eo modo quo per errorem quoque scriptum est in Fuxensi *saerentur*; Pamelius, inquam, ex lectione illius editionis et codicis Coloniensis fecit *farciantur*, minime dubitans quin hæc lectio esset optima. Quod certe non licet. Nam, si conjecturis ita facile indulgere licitum esset, ego mallet ponere cum Goulartio *sulfiantur*, quam lectionem scio probatam fuisse Nicolao Fabro. Eadem audacia Pamelius in Epistola LXXVI, pag. 154, posuit *sanat pro satiat*, ut illic monuimus. Apuleius lib. II Metamorphoseon: *Hæc autem novissima, quam fonte satiente postremum portus effudit.* Vide supra pag. 515.

impletæ rei probatione compertum est^a. Tabitha^b, A operationibus justis et eleemosynis præstandis plurimum dedita, cum infirmata esset et mortua, ad eadaver exanime Petrus accitus est : qui cum impigre pro apostolice humanitate venisset, circumsteterunt eum viduæ sistentes et rogantes, pallia et tunicas et omnia illa quæ prius sumpserant indumenta monstrantes, nec pro defuncta suis vocibus, sed ipsius operibus deprecantes. Sensit Petrus impetrari posse quod sic petebatur, nec defuturum Christi auxilium viduis deprecantibus, quando esset in viduis ipse vestitus. Cum itaque genibus nixus^c orasset, viduarum ac pauperum idoneus adveatus legatas sibi preces ad Dominum pertulisset, conversus ad corpus, quod in tabula jam lotum jacebat, *Tabitha*, inquit, *exurge in nomine Jesu Christi*^d (Act. ix, 40). Nec defuit Petro^e quominus statim ferret auxilium qui in Evangelio^f dari dixerat quicquid fuisset ejus nomine postulatum. Mors itaque suspenditur et spiritus redditur, et, mirantibus ac stupentibus cunctis, ad hanc mundi denuo lucem redivivum corpus animatur. Tantum potuerunt misericordiæ merita, tantum opera justa^g valuerunt ! Quæ laborantibus viduis largita fuerat subsidia vivendi, mernit ad vitam viduarum petitione revocari.

VII. Itaque in Evangelio Dominus, doctor vitæ nostræ et magister salutis æternæ, vivificans credentium populum et vivificatis consulens in æternum, inter sua mandata divina et præcepta cœlestia nihil crebrius mandat et præcipit quam ut insistamus eleemosynis dandis, nec terrenis possessionibus in cubemus, sed cœlestes thesauros potius recondamus. *Vendite*, inquit, *res vestras, et date eleemosynam* (Luc. xii, 33). Et iterum : *Nolite vobis condere thesauros super terram, ubi tinea et comestura exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea neque comestura exterminat, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit et cor tuum* (Matth. vi, 19-21). Et cum observata lege perfectum et consummatum vellet ostendere, *Si vis*, inquit, *perfectus esse, vende et vende omnia tua^h, et da egenis, et habebis thesaurum in cœlo; et veni, sequere me* (Matth. xix, 21). Item alio loco negotiatorem cœlestis gratiæ et comparatorem salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis, pretiosam margaritam, hoc est

vitam æternam Christi cruore pretiosam, de quantitate patrimonii sui dicit debere mercari : *Simile est*, inquit, *regnum cœlorum homini negotiatoriⁱ quærenti bonas margaritas. Ubi autem invenit pretiosam margaritam, abiit et vendidit omnia quæ habuit, et emit illam* (Matth. xiii, 45).

VIII. Eos denique et Abraham filios dicit quos in juvandis alendisque pauperibus operarios cernit. Nam, cum Zachæus dixisset : *Ecce dimidium ex substantia mea do egenis, et si cui quid fraudavi^j, quadruplum reddo*, respondit Jesus et dixit *quia salus^k tibi hodie hinc domui facta est, quoniam et hic filius est Abraham* (Luc. xix, 8, 9). Nam, si Abraham credidit Deo et deputatum est ei ad justitiam, utique qui secundum præceptum Dei eleemosynas facit, Deo credit, et qui habet fidei veritatem, servat Dei timorem; qui autem Dei timorem servat, in miserationibus pauperum Deum cogitat^l. Operatur enim ideo^m quia credit, quia scit vera esse quæ prædicta sunt verbis Dei, nec Scripturam sanctam posse mentiri; arbores infructuosas, id est, steriles homines, excidi et in ignem mitti, misericordes autem ad regnum vocari. Qui et alio in loco operarios et fructuosos fideles appellat, infructuosos vero et sterilibus fidem derogat dicens : *Si in injusto mammona fideles non fuistis, quod est vestrumⁿ quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod est vestrum quis dabit vobis* (Luc. xvi, 41)?

IX. Si^o vereris et metuis ne, si operari plurimum cœp- ris, patrimonii tuo larga operatione finito ad penuriam forte redigaris, esto in hac parte intrepidus, esto securus; timere non potest unde in usus Christi impenditur, inde opus cœlestis celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, sed de sanctorum Scripturarum fide et divini pollicitationis auctoritate promitto. Loquitur per Salomonem Spiritus sanctus et dicit : *Qui dat pauperibus, nunquam egebit; qui autem avertit oculum suum, in magna penuria erit* (Prov. xxviii, 27); ostendens misericordes atque operantes egere non posse, magis parcos et steriles ad inopiam postmodum devenire. Item beatus apostolus Paulus, Dominicæ inspirationis gratia plenus : *Qui administrat*, inquit, *semen seminanti, et panem edendum præstabit, et multiplicabit seminacionem vestram, et auget incrementa frugum justitiæ vestræ, ut in omnibus locupletemini*. Et iterum : *Administratio hujus officii non tantum supplebit ea quæ sanctis de-*

LECTIONES VARIANTES.

^a Testamentum est Saris.

^b Tabitha eleemosynaria Bod. 5. Orationibus Ar. Saris Bod. 2.

^c Nixus Fer. Orasset, et Saris.

^d Nominè Domini West.

^e Evangelio suo Foss. 2. Pen.

^f Opera justitiæ A. Ben. Bod. 2.

^g Omnia quæ habes Foss. 1. Possides NC. 2.

^h Negotianti Ar. West. Saris. Bod. 2, 3, 4.

ⁱ Quem defraudavi Bod. 5.

^j Quia, inquit, salus Saris.

^k Deum fœnerat Foss. 1. Lan. NC. 2.

^l Operatur enim Deo Bod. 1, 2, 5.

^m Quod vestrum Lan. Bod. 5, 4.

ⁿ Sed Bod. 1, 2, 3, 4. Si Inupr. Oxon.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

VII. — *Tinea*. Vide Frontonis Ducei notas in Homiliis sancti Basilii de Jejunio, pag. 29.

Vende omnia tua. Codex Lamonii, *vende omnia quæ possides, et da egenis*. Alibi quoque scriptum *vidi egenis pro pauperibus*.

Ubi autem invenit. Codex Lamonii : *Inventa autem*

pretiosa margarita.

VIII. — *Deum cogitat*. Codex sancti Albini, *Deum fœnerat*. Burgundicus et Lamonianus, *Deo fœnerat*. *Mammona*. Vide Cœlium Caleagninum lib. 1, Epist. 39.

sunt, sed et abundabit ^a per multam gratiarum actionem ^b in Deum (II Cor. ix, 10-12); quoniam, dum gratiarum actio ad Deum pro eleemosynis ^c atque operationibus nostris pauperum oratione dirigitur, census operantis ^d Dei retributione cumulatur. Et Dominus in Evangelio, jam tunc ejusmodi hominum corda considerans, et perfidis atque incredulis præscia voce denuntians, contestatur et dicit: *Nolite cogitare dicentes: Quid edemus, aut quid bibemus, aut quid vestiemur? hæc enim nationes quaerunt. Scit autem ^e Pater vester quia omnium horum indigetis. Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus ^f, et omnia ista apponentur vobis (Math. vi, 31-33). Eis omnia apponi dicit et tradi qui regnum et justitiam Dei quaerunt. Eos enim Dominus, cum judicii dies venerit, ad percipiendum regnum dicit admitti qui fuerint ^g in Ecclesia ejus operati.*

X. Metuis ne patrimonium tuum forte deficiat si operari ex eo largiter cœperis, et nescis, miser, quia, dum times ne res familiaris deficiat, vita ipsa et salus deficit; et, dum ne quid de rebus tuis minuatur attendis, non respicis quod ipse minuaris, amator magis mammonæ quam animæ tuæ; ut, dum times ne pro te patrimonium tuum perdas, ipse pro patrimonio tuo pereas ^h. Et ideo bene Apostolus elamat et dicit: *Nihil intulimus in hunc mundum, verum nec auferre quid possumus. Habentes itaque exhibitionem et tegumentum, his contenti simus. Qui autem volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in muscipulam et desideria multa et nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem et in interitum. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes naufragaverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis (I Tim. vi, 7-10).*

XI. Metuis ne patrimonium tuum forte deficiat, si operari ex eo largiter cœperis. Quando enim factum est ut justo possent deesse subsidia vitæ ⁱ, cum scriptum sit: *Non occidet fame Dominus animam justam (Prov. x, 5). Helias in solitudine corvis ministrantibus pascitur, et Danieli in laeu ad leonem prædam jussu regis incluso prandium divinitus apparatur; et tu metuis ne operanti tibi et Dominum promerenti desit alimentum, quando ipse in Evangelio, ad exprobrationem eorum quibus ^j mens dubia est et fides*

A parva, ^k contestetur et dicat: *Aspicite volatilia cæli, quoniam non seminant, neque metunt, neque colligunt in horrea, et Pater vester cælestis alit ^l illa. Nonne vos pluris illis estis (Math. vi, 26)? Volucres Deus pascit, et passeribus alimenta diurna præstantur; et quibus nullus divinæ rei sensus est, eis nec potus nec cibus deest: tu Christiano, tu Dei servo, tu operibus bonis dedito, tu domino suo charo, aliquid existimas defuturum?*

XII. Nisi si putas ^m quia qui Christum pascit, a Christo ipse non pascitur, aut eis terrena deerunt quibus cœlestia et divina tribuuntur. Unde hæc incredula cogitatio? unde impia et sacrilega ista meditatio? Quid facit in domo fidei perfidum pectus? Quid, qui Christo omnino non credit, appellatur et dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis congruit nomen. Nam, cum Dominus in Evangelio de eleemosynis disputaret, et ut nobis amicos de terrestribus lucris provida operatione faceremus, qui nos postmodum in tabernacula aeterna susciperent, fideliter ac salubriter præmoneret, addidit post hæc Scriptura dicens ⁿ: *Audiebant autem hæc omnia Pharisæi, qui erant cupidissimi, et irridebant eum (Luc. xvi, 14). Quales nunc quosdam ^o in Ecclesia videmus, quorum præcluse aures et corda cæcata nullum de spiritalibus ac salutaribus monitis lumen admittunt? de quibus mirari non oportet quod contemnant in tractatibus servum, quando a talibus ipsum Dominum videamus esse contemptum.*

XIII. Quid tibi in istis ineptis et stultis cogitationibus plaudis, quasi metu et sollicitudine futurorum ab operibus retarderis? Quid umbras et præstigias quasdam vanæ excusationis obtendis? Confitere immo quæ vera sunt; et quia scientes non potes fallere, secreta et abdita mentis exprobre. Obsederunt animum tuum sterilitatis tenebræ, et, recedente inde lumine veritatis, carnale pectus alta et profunda avaritiæ caligo cæcavit. Pecuniæ tuæ captivus et servus es, catenis cupiditatis et vinculis alligatus es, et quem jam solverat Christus, denuo vinctus es. Servas pecuniam, quæ te servata ^p non servat. Patrimonium cumulas, quod te pondere suo onerat ^q; nec meministi quid Deus responderit diviti exuberantium fructuum copiam stulta ^r exultatione jactan-

LECTIONES VARIANTES.

^a Sed et abundare facit *Bod. 4* *Supra habetur*: supplementum, et abundavit.
^b Per multas gratiarum actiones *Saris*.
^c Per eleemosynas *Saris*.
^d Operantibus *Bod. 1*.
^e Enim *Bod. 1, 2. Saris*.
^f Sic *Ver. Thu. Foss. deerant in Impr.*
^g Ne forte *West. Ebor. Foss.* ne pro te patrimonium perdas, id agis ut ipse, pro patrimonio pereas *Ver.*
^h Deesse substituta *Ver.*

^j Quorum *West.*
^k Pascit *Ar. Lam. Lth.*
^l Nisi putas quod *Ar. Bod. 2.*
^m Scriptura divina *Ar. Foss. 1. Lam. Bod. 2, 5.*
ⁿ Tales nunc *Ar.* Quales nunc in Ecclesia *Oxon.*
^o A te servata *Saris*.
^p Sic onerat *Ar. West. Lam. Saris. Bod. 1, 2, 5, 4.*
^q Quo gravius *Oxon.*
^r Copia, stulta se *Ver.*

STEPH. BALUZII NOTÆ.

X. — *Muscipulam.* Duo libri veteres addunt *diaboli*.

XI. — *Deesse subsidia.* Codex sancti Albini, *possit deesse substantia.* Sic etiam scriptum erat in Veronensi.

XII. — *De terrestribus lucris.* Velus codex mona-

sterii Compendiensis, *et ut nobis de terrestribus copiis lucra magna provida operatione faceremus.*

XIII. — *Pondere suo onerat.* Ita omnes veteres editiones, omnes libri nostri, et ⁵³³ octo Augliani. Pamelius ex editione Gravii, ut ipse ait, adjecit *gravius*, cum tamen vox illa non exstet in editione quæ dicitur Gravii.

ti: *Stulte inquit, hac nocte expostulatur anima tua a te. Quæ ergo parasti cuius erunt (Luc. xii, 20)? Quid divitiis tuis solus inenbas? quid in penam tuam patrimonii tui pondus exaggeras, ut quo locupletior sacro fueris, pauperior Deo fias? Redditus tuos divide cum Domino Deo tuo, fructus tuos partire cum Christo, fac tibi possessionum terrestrium Christum participem, ut et ille te sibi faciat regnorum celestium coheredem.*

XIV. Erras et falleris, quisquis te in sacro divitem credis. Audi in Apocalypsi Domini tui vocem ejusmodi homines justis oburgationibus increpantem: *Dicis, inquit, Dives sum, et ditatus sum, et nullius rei ego; et nescis quoniam tu es miser et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus. Suadeo tibi emergere a me aurum ignitum de igni, ut sis dives; et vestem albam, ut vestiaris, et non appareat in te seditas nudi-*

tatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos ut videas (Apoc. iii, 17, 18). Qui ergo locuples et dives es, eme tibi a Christo aurum ignitum, ut, sordibus tuis tamquam igne decoctis, esse aurum mundum possis, si elemosynis et justa operatione purgeris. Eme tibi albam vestem, ut qui secundum Adam nudus fueras et horrebas ante deformis, indumento Christi candido vestiarius. Et quæ matrona in Ecclesia Christi locuples et dives es, inunge oculos tuos, non stibio diaboli, sed collyrio Christi; ut pervenire ad videndum Deum possis, dum Deum et operibus et moribus promereris.

XV. Caterum, quæ talis es, nec operari in Ecclesia potes. Egentem enim et pauperem non vident oculi tui superlusi nigroris tenebris et nocte contacti. Locuples et dives es, et Dominicum celebrare te credis, quæ corban omnino non recipis, quæ in

LECTIONES VARIANTES.

^a Anima tua, quæ Ver. Ar. Saris.

^b Et ditatus, et nullius Saris.

^c Miser et pauper West. Satis. Bod. 1.

^d Aurum probatum Foss. 1.

^e Sic Bod. 1, 5, 4. Thu. Foss. Albam vestiarius Impr. Iulianus Ar. Bod. 2. ML.

^f Unge Saris.

^g Matrona locuples Ar. Saris. Bod. 1, 2, 4.

^h Diaboli deformis Bod. 5.

ⁱ Operibus bonis et moribus Oxon.

^j Nocte cæcati Foss.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

Redditus. Ita scribendum est, non autem *reditus*. Vox enim *redditus* descendit a verbo *reddo*, non a *redeo*. Varro lib. iii, de *Re rustica*, cap. 5: *Ut sexaginta eo anno reddiderit ea par villa his tantum quantum tuus fundus reddit.* Hieronymus lib. ii, adversus Jovinianum; *Pro magnis redditibus paternis exigit.* Sanctus Leo papa, Sermone iii de Collectis: *Quanto enim major speretur redditus de majore semine, potest tamen de exigua satione fructus provenire justitiæ. Et tamen Cujacius, lib. ix *Observat.*, cap. 15, scribit *redditus*, et ita scribendum esse contendit Salmasius ad scriptores *Historiæ Augustæ*, pag. 5. Atque apud Cyprianum codex Compentiensis habet *divitias*.*

Possessionum terrestrium. Non improbo lectionem veterum editionum, *fac tibi ex possessionum terrestrium proventu Christum participem.* Primus Mamutius mutavit. Mamutianam editionem confirmant vetera exemplaria.

XIV. — *Et miserabilis.* Hæc desunt in septemdecim libris nostris et in tribus Anglicanis.

In Ecclesia Christi. Valde puto ista, quæ desunt in antiquis editionibus, in decem codicibus nostris et in quinque Anglicanis, addita vero sunt a Mamutio, non debere esse in hoc loco. Non tamen ausus sum expungere, quia ea reperi in undecim vetustis exemplaribus.

XV. — *Corban.* Ita scriptum vidi in novem codicibus manuscriptoris, etiam in Segueriano. Alii habent *Corbonum* vel *Corbanam*. Fuxensis, *Corban* et *Corbanam*. In capite vii Evangelii secundum *Marcum* et in Epistola Hieronymi ad *Gerontium* de Monogamia: *Corban, quod est domus.* Bona quoque potest esse lectio codicis Pithæani, in quo scriptum est, *quæ ut orba omnino non respicis.* Nam paulo ante Cyprianus dixit matris illius oculos superfluos esse nigroris tenebris et nocte contactos. Vide notas Gotelæ i ad librum ii *Constitutionum Apostolicarum*, c. 56, et Samuelis Basnagii *Exercitationes in Baronium*, p. 597.

In dominicum. Id est in domum in quam Christiani conveniunt ad celebranda mysteria. Constitutio Galerii Maximini pro Christianis apud Rufinum, lib. ix, c. 9: *Sed et orationum domos, id est Dominica sua, ut instaurant pro voluntate sua permittimus.* Et lib. x, cap. 5, quidam confessor qui vicerat philosophum, ait: *Surge et sequere me ad Dominicum, et hujus fidei signaculum suscipe.* Hieronymus in Chronico: *In Antiochia Dominicum quod vocatur aurum edificari cepit.* Sanctus Hilarius, in extremo libro ad *Constantin-*

tium qui incipit *Benignifeco*, ait de Ariano: *Venerunt igitur populi iudicium; a Dominico ad palatium transiit.* Vide Beveregii annotationes in canonem 15 concilii Ancyran, et Joannem Stephanum Durantum, lib. i, cap. 4, de *Ritibus Ecclesiæ catholicæ*.

Quoniam patre mentio incidit viri clarissimi et amantissimi patrie civis, qui fuit persona insignis, ut verbis utar sancti Cypriani, arripienda est ista occasio ad destruendam tabulam quæ de eo et Petro Danesio episcopo Vaurensi nuper emersit in republica litteraria. Novus quidam scriptor, testis non satis idoneus, scribit Durantum non esse auctorem operis de *Ritibus Ecclesiæ catholicæ*, sed Petrum Danesium episcopum Vaurensem, Durantum porro, qui illud invenerat in bibliotheca Danesii, quam pretio comparaverat, sum fecisse eo jure quo emptores ea sua faciunt quæ emunt. Istud vero se accepisse ait hic auctor a Petro Berterio episcopo Montalbanensi, qui ita fando, ut ille ait, audiverat a Joanne Berterio, episcopo Rivensi, patruo suo, intima familiaritate conjuncto cum Danesio et Duranto. Mirum est quam avidè hæc nova historia excepta est a nonnullis: quia, ut Cæro ait, vulgus ex veritate pauca, ex opinione multa æstimat. Primum illud æquum et rationi prorsus consentaneum esse videtur, ut virum magnæ bonæque fame nemo plagiarium audeat dicere absque certis testimoniis. Istic vero tantum abest ut certa sint testimonia quæ opus illud Duranto abjudicant, ut contra omnia concurrant ad illud ei asserendum. Narrationem enim de episcopo Montalbanensi, quæ nunc primum post tot annos se exerit, non posse esse veram certum est. Patruus enim ejus Joannes Berterius excessit e vivis anno mxcx, mense julio. Tum vero episcopus Montalbanensis erat puer xii tantum annorum. Quis vero facile in animum inducere queat puerum istius ætatis colloquia cum patruo miscuisse de tam grandibus materiis et de rebus ita remotis ab usu et ingenio puerorum? Præterea certum est Danesium, ætate gravem, duobus ante obitum annis secessisse in monasterium sancti Germani de Pratis, ubi obiit et sepultus est. Probabile porro non est voluisse virum doctum divelli se et separari a bibliotheca sua; adeoque existimandum est illum transtulisse in eas ades in quibus habitare decreverat et ibi revera habitavit. Hæc mea opinio confirmatur testimonio Genebrardi, qui in Oratione habita in funere

Domicium siue sacrificio venis, quæ partem de A sacrificio quod pauper obtulit sumis. Intuere in Evangelio viduam præceptorum cœlestium a memorem, inter ipsas pressuras et angustias egestatis operantem, in gazophylacium duo quæ sola b sibi fuerant minuta mittentem : quam cum animadverteret Dominus et videret, non de patrimonio sed de animo opus ejus examinans, et considerans non quantum sed ex quanto dedisset, respondit et dixit : Amen dico vobis quoniam vidua ista plus omnibus misit in dona Dei. Omnes enim isti ex eo quod abundavit illis miserunt in dona Dei, hæc autem de inopia sua omnem quemcumque habuit victum misit (Luc. XXI, 3). Multum beata mulier et gloriosa, quæ etiam ante diem iudicii iudicis meruit voce laudari. Pudeat divites sterilitatis atque infidelitatis sæc. Vidua, et vidua B inops rebus, dives in opere d invenitur. Cumque univ. a quæ dantur pupillis et viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere; ut sciamus quæ poena sterilem divitem maneat, quando hoc ipso documento operari etiam pauperes debeant. Atque, ut intelligamus hæc opera e Deo dari et cum quisquis hæc faciat Dominum promereri, Christus illud Dei dona appellat, et in dona Dei viduam duos quadrantes misisse significat, ut magis ac magis possit esse manifestum quia qui miseretur pauperis Deum fœnerat f.

XVI. Sed nec illa res, fratres charissimi, a bonis operibus et justis refrænet et revocet Christianum, quod excusari se posse aliquis existimet beneficio

LECTIONES VARIANTES.

a Præceptorum divinorum Lam. Ebor.

b Quæque sola Saris.

c Sterilitatis atque infelicitatis Ar. Saris. West. Foss. 1. Ebor. Lam. 6. NC. 1, 2. Thu. Foss. Bod. 1, 2, 3.

d Sic West. Ar. Lam. Ebor. Lin. Bod. 1, 2, 3, 4. In opere larga invenitur Oxon.

e Hanc operam NC. 2.

f Deo fœnerat Bod. 1, 2.

filiorum, quando in impensis, spiritualibus Christum cogitare, qui accipere se professus est, debeamus, nec conservos liberis nostris sed Dominum præferamus, ipso instruente et monente : Qui diligit, inquit, patrem aut matrem super me, non est me dignus; et qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus (Matth. x, 37). Item in Deuteronomio, ad corroborationem fidei et dilectionem Dei, paria conscripta sunt : Qui dicunt, inquit, patri aut matri, Non novi te, et filios suos non agnoverunt, hi custodierunt præcepta tua, et testamentum tuum servaverunt (Deut. xxxiii, 9). Nam, si Deum toto corde diligimus, nec parentes nec filios Deo præferre debeamus. Quod et Joannes in Epistola sua ponit h, charitatem Dei apud eos non esse quos videamus operari in pauperes nolle : Qui habuerit, inquit, substantiam mundi, et viderit fratrem suum desiderantem i, et clauserit viscera sua, quomodo i charitas k Dei manet in illo (Joan. iii, 17)? Si enim Deus eleemosynis pauperum fœneratur, et cum datur minimis Christo datur, non est quod quis terrena cœlestibus præferat nec divinis humana præponat.

XVII. Sic vidua illa, in tertio Regnorum libro, cum, in siccitate et fame consumptis omnibus, de modico farre et oleo quod superluerat fecisset subemericiam panem l, quo assumpto moritura cum liberis esset, supervenit Helias, et petiit sibi prius m ad edendum dari; tunc quod superfoisset, inde illam cum filiis suis vesci. Nec obtemperare illa dubitavit, aut Helix filios mater in fame et egestate præposuit. Fit immo in con-

g Christo erogare Saris.

h Ponit et dicit Saris.

i Fratrem egentem West. Desiderantem aliquid Ver.

j Viscera sua, ab eo West. Foss. 2. Pem. Foss.

k Quomodo poterit Ver.

l Cineritum Ver. Bod. 1, 2, 4.

m Sibi cibum prius Bod. 1.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

Danesii, paucis diebus post illius abitionem in cœlum, ait libros ejus apud heredes tum fuisse, et neque distractos neque venditos fuisse; tum etiam auctoritate Theveti, qui Danesium familiarissime noverat et ei supervixit. Is autem in elogio ejus sic de lucubrationibus ejus loquitur, ut dicat se sperare eas reperiri inter libros ejus exstantes apud propinquos ejus. Ego certe habeo in mea bibliotheca duos codices manuscriptos quos certum est fuisse olim in bibliotheca Danesii. Denique J. Aug. Papius, qui primus opus de Ritibus Ecclesie catholice edidit Romæ anno 1591, et Gregorio XIV obtulit, testatur Durantum hoc opus appellasse nocturnas lucubrationes suas, illudque Romanam misisse ad cardinalem Pellevum ut illie excuderetur. Circumferitur præterea ejusdem Durantii Epistola ad amicum suum Joannem Barreriam, abbatem Fulsiensem, e careere in quem vir optimus a perditis et fractis hominibus coniectus fuerat scripta, triduo ante miserabilem ejus mortem, in qua enim, qui tum Romæ erat, rogat ut quandocumque ipse rebus humanis excesserit, librum suum curet Romæ approbari ac deinde typis mandari. An fas est opinari virum gravem, bonum, sapientem, tum morti destinatum et proximum, ita impudentem esse potuisse ut sibi per summam audaciam et injustitiam tribueret opus quod sciret a se non fuisse compositum. Absit ut hæc cogitatio intrare possit in caput hominis cui mens sana est. Opiniosis hujus seu potius fabulæ commenta delebit dies, camque libentibus animis

remittent studiosi veritatis et bonarum litterarum. Gloria Danesii non indiget mendaciis hominum. Vivet in eternitate temporum, fama rerum. Fuit enim, ut ait illustrissimus præses Thuanus, homo doctissimus, et qui, quanquam nullis editis scriptis, meruit ut inter doctrina et literis politioribus præstantes hujus ævi viros numeretur. Cui accedens Scævola Sammarthanus in Elogiis Gallorum doctrina illustrium dolet nulla jam superesse tanti ingenii tanque diuturni laboris monumenta.

Partem de sacrificio. Vide Petavii diatribam de Penitentia et Reconciliatione veteris Ecclesie moribus recepta, cap. 5.

D Meruit voce laudari. Hieronymus in Epistola ad Deme- triadem de Virginitate servanda, loquens de sancto Joanne Baptista ait : Ante diem iudicii iudicis voce laudatus.

Infidelitatis. Parum absit quin ponerem infelicitatis juxta lectionem veterum editionum, quam confirmant viginti et duo exemplaria nostra et undecim Anglicana. Manutius posuit infidelitatis. Aliter Pamelio visum est.

Et vidua inops. Ita restitui hunc locum ex fide codicis Burgundici et sancti Arnulphi. Cæterum mala non est lectio Gratiopolitani et unius mei, in quibus scriptum est : Vidua et inops non vidua in opere invenitur. Porro vox larga, quam Manutiana editio inseruit, nusquam reperitur in antiquis exemplaribus nostris neque in Anglicanis.

XVI. — Nec conservos. Codex Compendiensis : Nec servos aut liberos nostros Domino præferamus

spectu Dei quod Deo placeat; prompte ac libenter quod petebatur offertur; nec de abundantia portio, sed de modico totum datur, et esurientibus liberis alter prius pascitur, neque in penuria et fame cibis ante quam misericordia cogitatur; ut, dum in opere salutari carnaliter vita contemnitur, spiritaliter anima servetur. Helias itaque typum Christi gerens, ²⁴³ et quod ille pro misericordia vicem singulis reddat ostendens, respondit et dixit: *Hæc dicit Dominus: Fidelia farris^b non deficiet, et capsaces olei non minuetur usque in diem quo dabit Dominus imbrem super terram* (I Reg. xvii, 14). Secundum divinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt viduæ et emulata quæ præstitit, et operibus justis^c, ac misericordiæ meritis augmenta et incrementa sumentibus, farris et olei vasa completa sunt. Nec filiis abstulit mater quod Helix dedit, sed magis contulit filiis quod benigne^d et pie fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta ejus audierat, non cruce et passione ejus redempta, cibum et potum pro sanguine rependebat; ut ex hoc appareat quantum in Ecclesia peccet qui, se et filios Christo anteponebat, divitias suas servat, nec patrimonium copiosum cum indigentium paupertate communicat.

XVIII. Sed enim multi sunt in domo liberi, et retardat te numerositas filiorum quominus largiter bonis operibus insistas. Atqui hoc ipso operari amplius debes quo multorum pignorum pater es. Plures sunt pro quibus Dominum depreceris; multorum delicta redimenda sunt, multorum purgandæ conscientiæ, multorum animæ liberandæ. Ut in hac vita se-

culari alendis sustinendisque pignoribus, quo major est numerus, hoc major et sumptus est, ita et in vita spiritali atque cœlesti, quo amplior fuerit pignorum copia, esse et operum debet major impensa. Sic et Job sacrificia numerosa pro liberis offerebat; quantusque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo et numerus hostiarum. Et quoniam quotidie desse non potest quod peccetur in conspectu Dei, sacrificia quotidiana non decrant, quibus possent peccata tergeri. Probat^f Scriptura divina dicens: *Job homo verus et justus habuit filios septem et filias tres, et emundabat illos offerens pro eis hostias Deo secundum numerum illorum, et pro peccatis eorum vitulum unum* (Job 1, 2, 5). Si ergo vere filios tuos diligis, si eis exhibes plenam et paternam dulcedinem charitatis, operari magis debes, ut filios tuos Deo justa operatione commendes.

XIX. Nec cum liberis^g tuis cogitis patrem qui et temporarius et infirmus est^h, sed illamⁱ pares qui æternus et firmus filiorum spiritalium pater est. Illi assigna facultates tuas quas hæredibus servas. Ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille contra omnes injurias sæculares divina majestate protector. Patrimonium Deo creditum^j nec res publica eripit, nec fiscus invadit, nec calumnia aliqua forensis evertit. In tuto hæreditas ponitur quæ Deo custode servatur. Hoc est charis pignoribus in posterum providere, hoc est futuris hæredibus paterna pietate consulere secundum fidem Scripturæ sanctæ dicentis: *Junior fui^k, et senex, et non vidi justum derelictum, neque semen ejus egenus pane^l. Tota die miseretur et fœnerat, et se-*

LECTIONES VARIANTES.

^a In opere spiritali Saris.

^b Hydria farinæ Saris. Minuet Ver.

^c Præstitit in operibus justis Bod. 1. 4.

^d Contulit quod benigne Bod. 1.

^e Alendis sustentandisque Saris.

^f Probat hoc West.

^g Nec te liberis Saris. Foss. 1.

^h Infirmus es Saris. Foss. 1.

ⁱ Patrem add. Oxon.

^j Deo credentium Ar. Bod. 1, 2, 4. Lam. Nec fur rapit Foss. 2.

^k Juvenior fui Bod. 1. Saris.

^l Querens panem Saris. West. Ar. Bod. 1, 2, 3, 4.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

XVII.—*Fidelia farris.* Codex Lamonii *fiata*. Pithæanus, *hydria farinæ non deficiet et vas olei non minuetur*. Ita etiam ferme in c. xvii l. in Regnorum. Vide sanctum Ambrosium l. ii *Officiorum*, c. 4, et l. iii, c. 4.

Capsaces olei. Prosper, sen quis alius, l. ii *de Promissionibus et Prædictionibus Dei*, cap. 29: *Capsaces olei non minuetur*. Hieronymus in Epistola ad *Furiam* de Viduitate servanda: *Fariæ sentur, et olei capsaces inventur*. Item in Epistola ad *Eustochium* de Virginitate servanda: *Mirum in modum capsace completo*. Sulpitius Severus lib. 1 *sacræ Historiæ* loquens de historia Helix: *Inde, admonitus a Domino, Sæpente oppidum petiit, ad mulierem viduam divertit. Cumque ab ea esuriens cibum peteret, illa causari non esse sibi nisi pusillum farris et pusillum olei, quo assumpto, una cum filiis mortem exspectaret, etc.*

XVIII.—*Animæ liberandæ.* Quidam libri veteres et quedam editiones habent *redimendæ*.

Tergeri. Sic habent antiquæ editiones, etiam Mammitiana, et omnes fere libri veteres. Et sic omnino legendum esse monuit Erasmus. Recte. Nam supra Epist. viii, pag. 17: *Vos vestra levitia tergetis*. Varro lib. iii *de Rustica*, cap. 5: *Et enim potius per canales angustos serpere quo facile extergeri possint*. Cato, cap. ii *de Rustica*: *Fossas veteres tergeri*. Columella, lib. vi, cap. 9: *Tum etiam convenit spongia labra detergeri*. Lucretius, lib. iv:

Certe jaci et tergeri multa videmus.

Item lib. vi:

Aridus unde aures terget sonus ille.

Horatius lib. ii *Carm.*, Sat. 2:

Hoc potius quam gallina tergere palatum.

Idem lib. i *Carm.*, Od. 7:

Albus ut obscuri deterget nubila cœli
Sæpe notus.

Juvenalis Sat. v:

Sed et mox poenula torques
Saucius et rubra deterget vulnere mappa.

Et Sat. 14:

Vasa aspera tergeat alter.

Silius Italicus lib. ii:

Quoniam data copia longum
Detergere situm ferro.

Q. Curtius, l. x: *Abstergerique invicem remi*. Apuleius in Apologia: *Continuatio etiam iterati laboris omnem gratiam corpore deterget, habitudinem tenuat*. Symmachus, lib. vi, Epist. 75: *Lavitiatergeat nubem præsentis iracundiæ*, et alibi sæpe apud hunc auctorem.

XIX.—*Egeus pane.* Plures libri veteres habent *Querens panem*. Ita etiam editio Vulgata.

Fœnerat. Ita posteriores editiones et plerique libri

men ejus in benedictione est ^a (Psal. xxxvi, 25). Et iterum : Qui conversatur sine vituperatione in justitia ^b, beatos post se filios relinquet (Prov. xx, 7). Prævaricator itaque et proditor pater es, nisi filiis tuis fideliter consulas, nisi conservandis eis religiosa et vera pietate prospicias. Qui studes terreno magis quam cœlesti patrimonio, filios tuos diabolo magis ^c commendare quam Christo, bis delinquis et geminum ac duplex crimen admittis, et quod non præparas filiis tuis Dei patris auxilium, et quod doces filios ^d patrimonium plus amare quam Christum.

XX. Esto potius liberis tuis pater talis qualis Tobias exstitit. Da utilia et salutaria præcepta pignoribus qualia ille filio dedit; manda filiis tuis quod et ille filio mandavit dicens : *Et nunc, fili, mando tibi, servi Deo in veritate, et fac coram illo quod illi placet; et filiis tuis manda ^e ut faciant justitiam et eleemosynas, et sint memores Dei, et benedicant nomen ejus omni tempore* (Tob. xiv, 10, 11). Et iterum : *Omnibus diebus vitæ tuæ, fili dilectissime, Deum in mente habe, et noli præterire præcepta ejus. Justitiam fac omnibus diebus vitæ tuæ, et noli ambulare viam iniquitatis; quoniam agente te ex veritate, erit respectus operum tuorum. Ex substantia tua fac eleemosynam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita fiet ut nec a te avertatur facies Dei. Prout habueris, fili, sic fac. Si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex illa fac eleemosynam: si exiguum habueris, ex hoc ipso exiguo communica. Et ne timueris cum facis eleemosynam; præmium enim bonum reponis tibi in diem necessitatis, quia eleemosyna a morte liberat, et non patitur ire in gehennam ^e. Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eam coram summo Deo* (Tob. iv, 2-16).

XXI. Quale munus est, fratres charissimi, ejus editio ^f Deo spectante celebratur! Si in gentilium munere grande et gloriosum videtur præconsules vel imperatores habere præsentem, et apparatus ac sumptus apud munerarios major est ut possint placere majoribus, quanto illustrior muneris et major est gloria Deum et Christum spectatores habere! Quanto

istie et apparatus uberior et sumptus largior exhibendus est ubi ad spectaculum conveniunt cœlorum Virtutes, conveniunt Angeli omnes, ubi munerario non quadriga vel consulatus petitur, sed vita æterna præstatur, nec captatur inanis et temporarius favor vulgi, sed perpetuum præmium regni cœlestis ^g accipitur!

XXII. Atque, ut pigros et steriles et cupiditate nummaria nihil circa fructum salutis operantes magis pudeat, ut plus conscientiam sordidam dedecoris ac turpitudinis suæ rubor cædat ^h, ponat unusquisque ante oculos suos diabolum cum servis suis ⁱ, id est cum populo perditionis ac mortis, in medium prosilire, plebem Christi ^j, præsentem et judicante ipso, comparationis examine provocare dicentem : « Ego pro istis quos mecum vides nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, nec familiam meam pretio passionis et eruoris redemi; sed nec regnum illis cœlestem promitto, nec ad paradysum restituta immortalitate denuo revoco; et munera mihi quam pretiosa, quam grandia, quam nimio et longo labore quæsitâ, sumptuosissimis apparatibus comparant, rebus suis vel obligatis in muneris comparatione vel venditis; ac nisi editio honesta successerit ^k, conviciis ac sibilis ejiuntur, et furore populari nonnumquam pene lapidantur. Tuos tales munerarios, Christe, demonstra, illos divites ^l, illos copiosis opibus affluentibus, an in Ecclesia præsentem et spectante te ejusmodi munus edant, oppignoratis vel distractis rebus suis, immo ad cœlestes thesauros mutata in melius possessione translatis. In istis muneribus meis eaducis atque terrenis nemo paseitur, nemo vestitur, nemo cibi alienijus aut potus solatio sustinetur. Cuncta inter furorem edentis et spectantis errorem prodiga et stulta voluptatum frustrantium vanitate depereunt. Illic in pauperibus tuis tu vestiris et paseeris, tu æternam vitam operantibus poticeris; et vix tui meis pereuntibus ^m adæquantur. qui a te divinis mercedibus et præmiis cœlestibus honorantur.

LECTIONES VARIANTES.

^a Benedictione erit *Bod.* 1, 5.

^b Vituperatione et injuria *Saris.*

^c Diabolo magis *Pem.* Voss. 2.

^d *Sic Bod.* 1, 2, 3, 4. *Spir. Vel. innot.* Voss. 1. *Lam. Ebor. Filiis Rigult.*

^e *Sic. In West. Ar. Ben. Pem. NC. 2. Saris. Voss. 2. Lam. Bod.* 1, 2, 3, 4. *Ver. Gehennam Imp.*

^f Cujus præbitio *Bod.* 1.

^g Ac cœlestem regnum *Lin.*

^h Rubor accedat *Pem. Voss.* 1.

ⁱ Diabolum cum angelis *Voss.* 1.

^j Christo præsentem *Voss.* 1. *Lam. Bod.* 1, 3, 4.

^k Accesserit *Saris.*

^l *Demonstra, divites Ar. West. Lam. Ebor. Saris. Bod.* 1, 2, 3, 4.

^m Meis perdentibus *Ar. West. Bod.* 4. *Ver. Corb. Man. D Mor.*

STEPH. BALUZII NOTÆ.

veteres. Aliæ editiones et liber Psalmorum vulgatus commodat. Sic etiam editio Anglicana.

XXI. — Imperatores habere præsentem. Supra Epist. viii, pag. 17, Christus dicitur adfuisse certamini martyrum. Cassianus lib. vi, cap. 9 : *Domini pugnam certaminis nostri jugiter spectat. Auctor Epistolæ ad Demetriadem, inter opera sancti Hieronymi : Huic tanto spectaculo vide quam animum, quam debeas asserere virtutem, et certaminis magnitudinem de spectantium dignitate metire.*

XXII. — Ponat unusquisque. Hic locus refertur apud sanctum Augustinum lib. iv, contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 8.

Munerarios. Hieronymus in Epistola ad Pammachium de Dormitione Paulinæ : *Munerarios pauperum et egentium candidatus.* Vide Senecam lib. ii de Beneficiis, cap. 21, et Maximi Taurinensis Homiliam in vigiliis Natalis Domini. Quintilianus lib. viii, cap. 3, tradit Augustum primum fuisse qui dixit munerarium.

Demonstra. Postea sequitur in editione Manutiana, præceptis tuis munitos et pro terrenis cœlestia recepturos. At ego cum Morellio expungo, quia illa non inveni in antiquis editionibus neque in ullo eorum veterum exemplarium quibus usus sum, et desunt etiam in novem Anglicanis.

XXIII. Quid ad hæc respondemus, fratres charissimi? Sacrilega sterilitate^a et quadam tenebrarum nocte coopertas divitum mentes qua ratione defendimus, qua excusatione purgamus, qui diaboli servis minores sumus, ut Christo pro pretio passionis et sanguinis vicem nec in iudicis rependamus? Præcepta ille nobis dedit, quid facere servos suos oporteret instruxit, operantibus præmium pollicitus,²⁴³ et supplicium sterilibus comminatus, sententiam suam protulit, quid iudicaturus sit ante prædixit. Quæ potest excusatio^b esse cessanti, quæ defensio sterili, nisi quod non faciente servo quod^c præcipitur, Dominus faciet quod minatur, qui et dicit: *Cum venerit Filius hominis in claritate sua, et omnes Angeli cum eo, tunc sedebit in throno claritatis suæ^d: et colligentur ante eum omnes gentes, et segregabit eos ab invicem, quemadmodum pastor segregat oves ab hædis, et statuet oves ad dexteram suam, hædos autem ad sinistram. Tunc dicet rex iis qui ad dexteram suam erunt^e: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare; sitivi, et potastis me; hospes fui, et adduxistis me; nudus, et vestistis me^f; infirmatus sum, et visitastis me; in carcere fui, et venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem et pavimus, sitientem et potarimus? quando te vidimus hospitem, et adduximus, nudum, et vestivimus? quando autem te vidimus infirmum et in carcere, et venimus ad te? Tunc respondens recedat eis: Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni horum ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet et illis qui ad sinistram ejus erunt^h: Recedite a me, maledicti, in ignem æternum quem paravit Pater meus diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non potastis me; hospes fui, et non adduxistis me; nudus, et non vestistis me; infirmus et in carcere, et non visitastis meⁱ. Tunc respondebunt et ipsi dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem aut sitientem aut hospitem aut nudum aut infirmum aut in carcere, et non ministravimus tibi? Et respondebit illis: Amen dico vobis, quamdiu non fecistis uni ex minimis his, neque mihi fecistis. Et abibunt isti in ambustionem^j in æternam, iusti autem in vitam æternam (Matt. xxv, 31-46). Quid potuit nobis majus Christus edicere? Quomodo magis potuit justitiæ ac misericordiæ nostræ opera provocare, quam quod præstari*

dixit sibi quicquid egenti præstatur et pauperi, et se dixit offendi nisi egenti præstetur et pauperi? ut qui respectu fratris in Ecclesia non movetur, vel Christi contemplatione moveatur, et qui non cogitat in labore atque in egestate conservum, vel Dominum cogitet in ipso illo quem despiciet constitutum.

XXIV. Et ideo, fratres charissimi, quibus metus in Deum pronus est, et spreto calcatoque jam mundo, ad superna et divina animus erectus est, fide plena, mente devota, operatione continua promerendo Domino^k obsequium præbeamus. Demus Christo vestimenta terrena, indumenta cælestia recepturi: demus cibum et potum sæcularem, cum Abraham et Isaac et Jacob ad convivium cælestis venturi. Ne parum metamus^l, plurimum seminemus. Securitati ac salutis æternæ, dum tempus est, consulamur. Securitatem ac salutem apostolo admonente et dicente: Ergo, dum tempus habemus, operemur quod bonum est ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus (Gal. vi, 10).

XXV. Cogitemus, fratres dilectissimi, quid sub Apostolis fecerit credentium populus, quando inter ipsa primordia majoribus virtutibus mens vigeat, quando credentium Fides novo adhuc fidei calore fervebat. Domicilia tunc et prædia venundabant, et dispensandam pauperibus^m quantitatem libenter ac largiter Apostolis offerebant, terreno patrimonio vendito atque distracto, fundos illic transferentes ubi fructus caperent possessionis æternæⁿ, illic comparantes domos ubi inciperent semper habitare. Talis tunc fuit in operationibus cumulus, qualis²⁴⁶ in dilectione consensus, sicut legimus in Actis Apostolorum: Turba autem eorum qui crediderant anima ac mente una agebant: nec fuit inter illos discrimen ullum, nec quicquam suum iudicabant ex bonis quæ eis erant, sed fuerunt illis omnia communia (Act. iv, 52). Hoc est nativitate spiritali^o vere Dei filios^p fieri, hoc est lege cælesti æquitatem Dei Patris imitari. Quodcumque enim Dei est, in nostra usurpatione commune est, nec quisquam a beneficiis ejus et muneribus arcetur, quominus omne humanum genus bonitate ac largitate divina æqualiter perfruatur. Sic æqualiter dies illuminat, sol radiat, imber rigat, ventus aspirat; et dormientibus somnus unus est, et stellarum splendor ac lunæ communis est. Quo æqualitatis exemplo^q qui

LECTIONES VARIANTES.

^a Sacrilegas sterilitates Lam. Bod. 2, 4. Ver.
^b Quæ potest esse defensio Saris. Foss. 1. Bod. 1, 2, 3, 4.
^c Servo quicquid alii.
^d In claritate sua Ar. West. Saris. Bod. 1, 2, 3, 4. sup. adv. Jud. et ad Quir. In gloria Imp.
^e Dextram suam sunt Ar. West. Saris. Bod. 1, 2, 3, 4.
^f Textistis me Ar. West. Saris. sup. adv. Jud. ad Quir. Vestistis Imp.
^g Infirmum Bod. 1. sup. adv. Jud. et ad Quirin. Infirmatus sum Imp.

^h Sinistram ejus sunt Ar. West. Saris. Bod. 1, 2, 3, 4.
ⁱ Venistis ad NC. 2. Bod. 3, 4.
^j Combustionem Pem. Foss. Ignem Lin.
^k In promerendo Foss. 1.
^l Metemus non fatigati Bod. 1, 4.
^m Pauperibus facultatem West.
ⁿ Æternæ: ut illis comparent Bod. 3, 4.
^o Spiritali vivere West.
^p Filium Lam. Ebor. West.
^q Quo æquitatis Bod. 1, 2, 3. Æqualitatis NC. 2. Tew. Drur. 2.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

XXV. — Æqualitatis. Ita Erasmus et alii post eum. Nolui autem mutare, quamvis in omnibus leve codici-

bus antiquis et in vetustioribus editionibus legatur æquitatis.

possessor in terris redditus ac fructus suos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis communis ac justus est, Dei Patris imitator est.

XXVI. Quæ illa erit, fratres charissimi, operantium gloria, quam grandis et summa lætitia, cum populum suum Dominus cœperit recensere, et meritis atque operibus nostris præmia promissa contribuens, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos Patri, cui nos sua sanctificatione^a restituit, æternitatem nobis immortalitatemque largiri, ad quam nos sanguinis sui vivificatione reparavit, reducees ad paradysum de novo facere, regna cœlorum fide et veritate sue sollicitationis aperire! Hæc hæreant firmiter sensibus nostris, hæc intelligantur plena fide, hæc corde toto diligantur, hæc indesinentium operum magnanimitate^b redimantur. Præclara et divina res, fratres charissimi, salutaris operatio, solatium grande cre-

dentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati^c, res posita in potestate facientis, res et grandis et facilis, sine periculo persecutionis, corona pacis, verum Dei munus et maximum, infirmis necessarium, fortibus gloriosum, quo Christianus adjutus perfert^d gratiam spiritalem, promeretur Christum judicem, Deum computat debitorem. Ad hanc operum salutarium palmam libenter ac prompte certemus, omnes in agone justitiæ Deo et Christo spectante curramus; et qui sæculo et mundo majores esse jam cœpimus, cursum nostrum nulla sæculi et mundi cupiditate tardemus. Si expeditos, si celeres, si in hoc operis agone currentes dies nos vel redditionis^e vel persecutionis^f invenerit, nusquam Dominus meritis nostris ad præmium deerit. In pace vincentibus coronam candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro passione geminabit.

LECTIONES VARIANTES.

^a Qui nos *Bod.* 3. De sanctificatione *Bod.* 2.

^b Magnanimitate reddantur *Lin.*

^c Medela peccati reposita *Ar.*

^d Adjutus proferre *Bod.* 1. Præfert *Rig.* Ac justus *West.*

Lin.

^e Redditionis *Lan. Ebor. NC. I. Veron. Corb. Vel. Im. Spir. Man. Routh, ex 4 suis codd.*

^f Percussionis *Morel.*

STEPH. BALUZII NOTÆ.

Communis ac justus. Commodianus Instruct. 50 : Estote communes minimis, dum tempus habetis. Item Instruct. 65.

XXVI. — *Coronam candidam. Supra Epist. viii. p. 18 : Erat certe in operibus fratrum candida, nunc facta*

est in martyrum cruce purpurea. Hieronymus in Epitaphio Paulæ ad Eustochium : Non solum enim effusio sanguinis in confessione reputatur, sed devotæ quoque mentis servitus immaculata quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis et violis plectitur, ista de liliis.

LIBER

DE BONO PATIENTIÆ.⁵

— 929 —

ARGUMENTUM. — Scripti hujus occasionem ita paucis exponit ipse Cyprianus sub finem Epist. ad Jubaianum : « Servate a nobis patienter et leniter charitas animi, collegii honor, dilectionis vinculum, concordia sacerdotii. Propter hoc etiam nunc libellum de Bono Patientiæ, quantum valuit nostra mediocritas, permittente Domino et inspirante, conscripsimus, quem ad te, pro mutua dilectione, transmisimus. » Postquam itaque initio, patientiam veram a falsa philosophorum distinxit, a patientia Dei, Christi ac justorum omnium, patientiam christianam commendat. Deinde non utilem modo, sed et necessariam illam esse, tum Scripturis, tum rationibus probat, exemplis item Job et Tobie; et ut ex opposito sibi vitio magis patientiæ bonum elucescat, impatientiæ quantum malum sit prosequitur.

Postremo vindictæ cupiditatem vituperat, docetque Deo, juxta Scripturas, permittendam potius, quam nobis arrogandam ultionem. Si quo alio autem in libro hoc certe, Tertullianum imitatur, librum nempe ejus de Patientia. PAMEL.

I. DE patientia locuturus, fratres dilectissimi, et utilitates ejus et commoda prædicaturus, inde potius incipiam quam quod nunc quoque ad audientiam vestram patientiam video esse necessariam, ut nec hoc ipsum quod auditis et discitis, sine patientia facere possitis. Tunc enim demum sermo^b et ratio salutaris efficaciter dicitur, si patienter quod dicitur audiatur. Nec invenio, fratres dilectissimi, inter cæteras cœlestis disciplinæ vias quibus ad consequenda divinitus præmia spei ac fidei nostræ secta dirigitur,

LECTIONES VARIANTES.

⁵ De Patientia *Bod.* 4. *Lin. August.*

^b Sermo Domini *Bod.* 4.

STEPH. BALUZII NOTÆ.

episcopus olim scripsit, ut testatur Gennadius, librum de Patientia.

DE BONO PATIENTIÆ. — Hujus sui operis mentionem facit Cyprianus in calce Epistolæ ad Jubaianum, pag. 157. Ejusdem argumenti librum scripsit Tertullianus. Item Augustinus. Etiam quidam Paulus

1. — *Fidei nostræ secta. Supra Epist. xxii. p. 52 : Humilitate ac timore sectæ nostræ verecundus. Item in*